

УДК 378.091.33-027.22:[793.7:004

DOI: <https://doi.org/10.35774/gsip2022.01.155>

Юліана ШИНКАРИК,
Київ, Україна,
ORCID: 0000-0002-1629-5910

СВІТОГЛЯДНО-ФОРМУЮЧІ ВПЛИВИ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ

Анотація. Дослідження присвячене книговиданню для дітей в умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну. У роботі проаналізовано світоглядно-формуючі впливи літератури про війну для молодших читачів. Констатовано, що перетворення освітньо-виховного ландшафту не зможуть бути належним чином реалізовані без сильних дитячих книг. Визначено, що видавцям треба запропонувати такий продукт, який зможе вписатися в національний інформаційно-комунікаційний простір. Доведено, що задля ефективних трансформацій, формування світоглядного ядра в дитячому віці, військово-патріотичне виховання та книга мають діяти як єдиний злагоджений механізм - тільки так можна запустити світоглядно-виховні зміни, фокусом яких стане дитяча книга. Автором простежено особливості видань книг на тему війни для дітей на сучасному етапі. Виявлено проблеми, пов'язані із комунікацією з дітьми про війну. Звернено увагу на ключові книги про війну для дітей, їх текстовий та ілюстративний матеріал. Серед окреслених питань є спосіб подання цієї теми авторами дитячих творів, реалістичність змальованих подій, орієнтація на спогади, звертання до фантазійних сюжетів. Ілюстрації також є важливою складовою дитячого книговидання, зокрема книги з ілюстраціями, які намалювали діти, що, в свою чергу, підтверджує їхню зрілість і необхідність порушувати складні теми про стан сучасного світу. Доведено, що дитяча література про війну, особливо в умовах війни, є важливим чинником інформаційної безпеки. Проведено українознавчий аналіз дитячих видань в Україні на тему війни. Зроблено зіставлення ілюстративного матеріалу у дитячих книгах, як своєрідних багатомодальних форм комунікації, де текст і зображення взаємодіють між собою, є засобом формування смислового значення книги. Сфокусовано увагу на важливості україномовного контенту для дитячої, підліткової літератури.

Ключові слова: книговидання, дитяча література, читання дітям, національна ідентичність, війна.

© Юліана Шинкарик, 2022.

Iuliana SHYNKARYK

KYIV, Ukraine,

ORCID: 0000-0002-1629-5910

WORLDVIEW-FORMING INFLUENCES OF CHILDREN'S LITERATURE IN THE CONDITIONS OF THE FULL-SCALE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE

Annotation. The study is devoted to book publishing for children in the conditions of a full-scale Russian invasion of Ukraine. The work analyzes the worldview-forming influences of literature about the war for younger readers. It was established that the transformation of the educational landscape cannot be properly implemented without strong children's books. It was determined that publishers should be offered such a product that can fit into the national information and communication space. It has been proven that for the sake of effective transformations, the formation of a worldview core in childhood, military-patriotic education and the book should act as a single coordinated mechanism - this is the only way to launch worldview-educational changes, the focus of which will be a children's book. The author traces the peculiarities of publishing books on the topic of war for children in the modern stage. Problems related to communication with children about the war were identified. Attention is paid to key books about the war for children, their textual and illustrative material. Among the outlined issues is the way this topic is presented by the authors of children's works, the realism of the depicted events, the focus on memories, and the appeal to fantasy plots. Illustrations are also an important component of children's book publishing, in particular books with illustrations drawn by children, which, in turn, confirms their maturity and the need to raise difficult topics about the state of the modern world. It has been proven that children's literature about war, especially in wartime, is an important factor in information security. A Ukrainian studies analysis of children's publications in Ukraine on the topic of war was carried out. A comparison of illustrative material in children's books is made, as a kind of multimodal form of communication, where text and images interact with each other, which is a means of forming the semantic meaning of the book. Attention is focused on the importance of Ukrainian-language content for children's and adolescent literature.

Keywords: book publishing, children's literature, reading to children, national identity, war.

Постановка проблеми. Світогляд, національно-патріотичний потенціал та книга є нерозривними взаємодетермінованими складниками культури. Жодні перетворення освітньо-виховного ландшафту не зможуть бути

належним чином реалізовані без сильних дитячих книг. Передусім видавцям треба запропонувати такий продукт, що зможе вписатися в національний інформаційно-комунікаційний простір. Отже, задля ефективних трансформацій, формування світоглядного ядра в дитячому віці, військово-патріотичне виховання та книга мають діяти як єдиний злагоджений механізм – тільки так можна запустити світоглядно-виховні зміни, фокусом яких стане дитяча книга. Читання книг, зокрема казок, оповідань чи віршів, має неабиякий вплив на розвиток дитини, її уяви та мислення. Істотним є твердження, що література – це своєрідний провідник у пізнанні навколишнього середовища наймолодшими читачами, чи то б пак «слухачами». Тобто читання дорослими для дітей є одним із факторів, які впливають на всебічний розвиток особистості, її виховання, формування національної ідентичності «малих українців». І держава в особливий спосіб має усвідомлювати, що література має величезний вплив на молодших читачів.

На всіх етапах розвитку і становлення української держави книговидавництво для дітей відводилось чільне місце. Усі культурні процеси невідривно завжди були пов'язані із книгами і їх виданням. І це зрозуміло. Адже формування особистості відбувається з найменших років: читаючи з дитинства якісну літературу, ми закладаємо у процес виховання своєрідне підґрунтя. Беззаперечно, що література для дітей є вагомою складовою у книговидавництві, а тому опублікування дитячої літератури в Україні має безупинно розвиватись і вдосконалюватись. Нам потрібна нація, що читає, бо діти, яким не прищепили любов до читання української літератури, і які при цьому вільно не володіють українською мовою, не зможуть стати справжніми українцями. Націєтворення як явище невідривно взаємопов'язане із дитячою літературою.

Аналіз досліджень. Починаючи з 2002 року в гуманітарному науковому просторі ведуться дискусії щодо статусу дитячої літератури в соціально-комунікаційному, педагогічному, видавничому дискурсах. Йдеться про бібліознавчий посібник Е. Огар «Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки» [Огар, 2002] та праць М. Славової «Попелюшка літератури» [Славова, 2002] й «Волшебное зеркало детства» [Славова, 2002]. Книги суголосні у тому, що відстоюють потребу розглядати письменство для дітей у комунікативних вимірах, відповідно до нових соціокультурних і геополітичних реалій, теперішніх уявлень про дитинство, з урахуванням здобутків української та світової наукової й видавничої практики. У даній статті ми застосовували науковий доробок праць з проблематики: книгознавства, теорії видавничої справи (С. Антонова, С. Водолазька, Н. Говард, Г. Дженкінс, М. Женченко, Н. Зелінська, К. Мігонь, А. Мільчин, М. Низовий, Е. Огар, В. Теремко, М. Тимошик, Н. Черниш); читацької культури та медіаспоживання (М. Вульф, Г. Герцог, Д. Морлі, Д. Смайт, У. Стівенсон, С. Холл, З. Казанжи, В. Різун, Ю. Фінклер, О. Шариков) та ін.; педагогіки, освіти, освітньої політики (І. Іванюк, В. Кремень, В. Огнев'юк). Здебільшого науковці відзначають, що читання дитячих книг є неоднозначне та нестале. Зауважимо, що відбувається докорінний злам

усталеної культури читання, трансформуються його характеристики: мотиви, суспільний статус, тривалість, характер взаємодії з текстом та ін. Читання у структурі дозвіллевих практик очікувано програє телебаченню, а також спілкуванню з друзями та близькими, і це зайвий раз доводить, що роль книги серед донедавна традиційних форм культурної діяльності таки послаблюється на користь комп'ютера і мобільного телефона. Увага школа послабилася до того, щоб залучати нову генерацію читачів до літературної традиції. Ця проблема особливо актуалізувалася в умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну та потребує додаткового аналізу.

Мета статті – проаналізувати особливості дитячої літератури на тему війни в умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну, здатної бути не тільки елементом, а й чинником світоглядно-формуючого та військово-патріотичного виховання в Україні.

Виклад основного матеріалу. Про війну батькам з дітьми потрібно говорити обов'язково, і якщо виникають запитання, то на них потрібно давати відповіді. Як би цього не хотіли самі дорослі, ізолювати дитину, яка все розуміє і мислить, від війни не вдасться. Варто дати зрозуміти, що за будь-яких обставин вона може звернутися до близьких, поділитися своїми думками, емоціями, тривогами. Ми, дорослі, маємо у цей складний час цікавитися станами дітей, пояснювати їм, як діяти в надзвичайних ситуаціях, на вулиці, у громадських місцях, ба навіть, під час прогулянок біля будинку. Коли почалось повномасштабне вторгнення Росії в Україну, людям було не до читання. Але саме цей процес, насамперед дітям, дає змогу зануритись в інший світ, відволіктись від страшних новин, відвернутись від тривожних станів.

Від тем, пов'язаних з Україною і війною, що триває, неможливо абстрагуватись ні дорослим, ні дітям, які це переживають найболючіше. У багатьох на початку повномасштабного вторгнення виникало запитання: як про це говорити, що можна, а що ні, чи уникати складних тем, які пов'язані з війною в Україні. І коли дорослі самі можуть опрацьовувати джерела, пов'язані з даною тематикою, то як говорити про це зі своїми дітьми? Швидше за все, ідеального бачення не існує, тут потрібен індивідуальний підхід, і коли дорослим не вистачає власних слів для пояснення ситуації, подій, відповідей на непрості запитання, то завжди можна скористатися книгами, яких в Україні вже до 24 лютого 2022 року було видано більше ніж 700 видань (згідно з опрацьованою базою даних Книжкової палати України – Ю. Ш.), кожне з яких є винятковим по-своєму. Всі вони розраховані на різну аудиторію, є видання для дорослих, але є і значна частина для дітей. Саме такі видання формують в дитячій свідомості уявлення про війну, образ воїна, який стоїть на захисті Батьківщини. Варто не забувати, що одним із компонентів національно-патріотичного виховання є саме література про війну.

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну дана тема актуалізувалася з новою силою. Письменники і видавці, доклавши чимало зусиль в складних умовах, створюють і видають книги про війну. І хоча у

багатьох виданнях тема війни постає опосередковано, проте у них є багато опорних точок для розмірковування, черпання інформації про війну і т. д. Це важко зрозуміти, навіть дорослим, не кажучи про дітей, які про війну якщо і чули, то лише віддалено, у певному історичному контексті. По-особливому варто говорити з дітьми, які в одну ніч були змушені покинути своє звичне життя, рідні домівки і стати біженцями. Стоїть питання, що говорити дітям, які ще вчора спали у своїх ліжках, а тепер змушені спати в укриттях, у безпечних місцях. Адже і у дорослих не вистачає слів. Тому й ці питання досі залишаються відкритими, хоча такі складні теми розкриваються у багатьох книгах. Вони додають знань про проблему, дають можливість краще зрозуміти ситуацію, приборкують розбурхані подіями емоції. Це і зумовило актуальність даного дослідження.

Вважаємо, що варто брати до уваги книги, які були видані не безпосередньо після повномасштабного вторгнення Росії, а й до того, які порушують загалом тему війни, біженців і ін., адже у творах про війну не обов'язково мають переважати сцени з поля бою чи щось на кшталт цього. Дітям, навіть найменшим, треба читати про війну.

Для дітей двох–трьох років варто обирати короткі оповідки, віршики, казки з ненавантажувачим змістом, які можуть мати навіть гумористичний характер. Маленькі діти люблять, коли в цих творах виступають герої, які є їм близькими. Це можуть бути мама, тато, бабуся, дідусь, тварини, які живуть вдома, улюблені іграшки. Добре, коли у даних творах є багато діалогів, ритмічних виразів, що їх дитина може звуконаслідувати чи за бажанням повторювати.

Дітям віком чотирьох–п'яти років уже притаманне глибше пізнання творів. Вони свідомо розрізняють добро і зло, розуміють фабулу прочитаного/почутого, можуть відповідати на запитання, самостійно коротко переповідати сюжет, розповідати вивчені напам'ять короткі вірші.

Діти шести–семи років володіють ширшим словниковим запасом. Їм вже цікаві твори, що розвивають уяву і фантазію, внаслідок чого вони зацікавлюються прочитаними/почутими творами.

Література для дітей має величезний вплив на їхній емоційний і моральний розвиток. Свідченням цього є «жива» реакція слухача: коли він слухає начитувану йому казку, оповідання, коротку оповідь і ін., то в різні моменти може виявляти свої почуття (плакати, сміятись, бути в напруженні від почутого). Впливаючи на почуття дитини, чи то б пак, відчуття, що викликають головні герої твору, вона прагне ідентифікуватись з ними. Прочитана книга дає можливість краще збагнути суспільні взаємини, конфлікти, характери людей, їх відношення між собою і по відношенню до себе. Варто з дітьми обговорювати прочитане, робити спроби оцінки героїв, їх дій, вчинків. Казки – це про архетипи, це про добро і зло, але в спрощеній формі, яку дітям легше осягнути. У них, як правило, добро перемагає, а зло буде покаране. А оповідки завжди більш сучасні, реалістичні, вони сприяють ототожненню слухача з долями героїв, на їх прикладі діти глибше відчують суспільні зв'язки. Але

в сучасному світі одними казками нам не обійтись, бо реалії вимагають нової літератури, що підготує дітей до реального життя.

Дорослі люди свідомі того, аби самим вибирати ті твори, що їм цікаві, а діти у цій ситуації є в певній залежності від своїх батьків чи дорослих, які їх оточують, на яких покладена функція у виборі літератури. Адже варто пам'ятати, що через літературу ми виховуємо. Батькам потрібно долучитись до того, аби дитина мала власну домашню бібліотеку, яку вона зможе формувати самостійно, за власними вподобаннями, мати улюблені книги, що їх завжди може взяти із собою і вони будуть асоціюватись їй із рідною домівкою. Домашня бібліотека дитини має бути розташована так, щоб вона сама змогла обирати книги за власними вподобаннями. Малий читач мусить мати постійний контакт із книгами, щоб у будь-який час могли зануритись у світ улюбленої книги, чи то читаючи її, чи споглядаючи ілюстрації (найменші читачі).

Тож які книги обирати? Адже вони мають бути дотичні до сучасного світу, його реалій, можливостей дітей. Насамперед, варто самому ознайомитись із виданням, чи лексика і змістове наповнення зрозумілі. Стосовно молодших читачів, то значеннєвим є ілюстративний матеріал, бо він носить пізнавальну функцію, сприяє розвитку уяви. Але найбільший вплив на читача мають герої, на яких він проектує власні почуття, бажання. Вони складають джерело дитячих фантазій, взірець для наслідування. Найбільший вплив мають позитивні герої, які діють на емоції дитини. Вони мають значення у творенні моральних цінностей, власного світобачення, є чинником у формуванні ідеалів, становленні національної ідентичності.

Тісний контакт з літературою стане підґрунтям до творення власної життєвої позиції із чітким формуванням моральних принципів. Тому завданням батьків або дорослих, які оточують дитину, є ознайомлення дитини з книгами, що стануть основою для цього.

Особливості і переваги читання книг дітям.

Читання – це той процес, до якого повинні заохочувати дитину батьки з її перших днів життя. Це любов до самого процесу, що її потрібно прищепити змалечку. Читаючи дітям, батьки приділяють їм свою увагу, а це набагато більше, ніж сам процес читання. І це зрозуміло. Адже ні іграшки, ні перегляд телебачення, ні комп'ютерні ігри цього дати не зможуть. Дитина, як губка, вона поглинає всю інформацію, яку чує від дорослих. Сам процес читання дає змогу глибше зануритись у звуки і ритми мови, що має велике значення для розвитку мовлення. Якщо малюкам читати регулярно, вони зможуть швидше відтворювати почуті звуки, розуміти більше слів, наслідувати почуте ними. Хоча це важко довести, бо кожен індивід – різний, але у цьому, швидше за все, є чималий пріоритет. Бо раннє споглядання і слухання книг дитиною дає їй багато, зокрема підвищує мовні здібності, робить її готовою для розуміння книг, дає можливість швидше навчитися читати і полюбити сам процес.

Є книги, про які неможливо забути, образи, змальовані в них, постійно повертаються до читача, він про них думає і розмірковує. Певним чином це стосується і книг про війну, всього, що з нею пов'язано, про дітей, які її проживають, про людей, які залишили все, що мали, і яким довелося тікати з дому з кількома речами. Коли такі видання дивляться, прочитують, то бачать події, що відбуваються і сьогодні.

Тема війни з'явилася у художній літературі ще з її зародження. Вона була і є присутня в сегменті і для найменших читачів. Сам спосіб висвітлення автором у творах значно еволюціонував, усі подані події, зазвичай, мають ненав'язливий характер, йде рефлексивний опис подій сучасності. Зважаючи на те, що дитяча література все ще вважається, власне, другорядною літературою, втішним є те, що в Україні видано багато книг на тему війни. Бо твори для дітей – це та ж художня література, популярність якої з кожним роком зростає і піднімає її на вищі щаблі.

«Шлях українського воїна» Рамунє Поташнікова [Поташнікова, 2020] – книга про українську армію. Із цього видання читачі мають змогу отримати інформацію про сучасну українську армію, її структуру, особливості та завдання. У книзі в доступній формі описано професії сухопутних військ (піхотинців, розвідників, артилеристів, логістів, інженерів, кулеметників, гранатометників, мінометників), роботу Повітряних та Військово-Морських сил, зокрема військових, які перебувають в небі та на морі, винищувачів мін, морських спостерігачів, солдатів-рятівників, операторів зброї, радіотехнічних та зенітних ракетних військ, сил спеціальних операцій, прикордонників, військової розвідки, військової поліції та солдатів почесної варти, тих, хто керує армією. У виданні розповідається про усі можливі підрозділи, які мають злагоджено працювати на захисті нашої України. Варто додати, що це не лише ті люди, які стоять зі зброєю в руках, а також військові лікарі, інженери, механіки, логісти, кухарі – без них важко уявити армію. Бо сучасне військо потребує людей різноманітних професій. І всі вони мають бути професіоналами у своїй справі, бо найменша помилка може бути ціною у життя.

У книзі «Шлях українського воїна» разом із інформацією про військові професії викладено поняття військового стану, військової операції, мобілізації і т. д. Видання є повноколірним й ілюстрованим для більш зручного сприйняття читачами.

Рис. 1 Поташнікова Р. Шлях українського воїна

Напад, що розпочався 24 лютого 2022 року, стимулював видання творів на тему війни і про війну. Такою є книга «Діти повітряних тривог» Лариси Денисенко та Олени Лондон, що була опублікована у видавництві «Видавництво» і є продовженням книги «Майя та її мами».

У видавництві Артбукс побачила світ книга «Битва за місто» з ілюстраціями Тетяни Копитової, автором якої є перекладач дитячих видань Володимир Чернишенко. У віршованій формі дітям розповідається про війну, боротьбу із загарбниками й перемогу над ними. Про те, як головні герої твору Кран, Тракторинка, Самоскид, Бульдозер, Бетнозмішувач, Екксаватор мирно будували своє місто. Напруження у творі зростає, коли нападають вороги і руйнують все, на що натрапляють. Гради, Танки, Бетеери знищують все на своєму шляху. Варто наголосити на тому, що вони говорять російською мовою, тобто читачу одразу стає зрозуміло, з якої країни загарбники – «визволителі». Коли до них звернулась Тракторинка, то почула у відповідь:

«Ану, малявка, аткатись!

Сейчас я вас бєгом спасу,

Мір принєсу і всьо снесу!» [Чернишенко, 2022]

Але головні герої наперекір обставинам і страшним реаліям далі захищають місто і не хочуть бачити російських окупантів у своєму домі. Кульмінацією подій стає приліт славнозвісного Привида:

«Аж раптом... Що це? В небесах

З явився срібний диво-птах!

«Вітаю! Мене Привид звати,

Я прилетів вас рятувати!» [Чернишенко, 2022]

Рис. 2 В. Чернишенко «Битва за місто»

Для українців з початку російсько-української війни Привид Києва вже став символом, тому й не дивно, що автор у своєму творі так назвав літак, який прилетів на визволення міста.

«Нарешті ворога здолали!

Але... сирена!» «У підвали!

Сюди Ракета зла летить –

Все місто вибухне за мить!» [Чернишенко, 2022], – ці слова повертають дитину у реальність, адже живучи в Україні в часі війни, вона може їх чути неодноразово.

«Глянь, балістичної Ракети
У небі видно піруети.
Вона вже цілить зверху вниз...
Хтось їй летить напереріз!
Сяйнув крилом сріблястий птах,
Лиш мить до зіткнення... БАБАХ!!!

...

Розтанув дим, пилюка сіла,
Затихло все. А місто – ціле!», -
Ану, впізнали, хто це? Так?
Авжеж, наш любий автопарк!
Відбудували все вони,
Не видно й сліду від війни» [Чернишенко, 2022].

Книга «Битва за місто» у захопливій формі передає читачу усі реалії воєнних дій. Але найменші читачі чи слухачі не розчаровуються, адже є надія на те, що зло буде переможеним (простежується архетип казки), місто, за яке всі переживали, а головні герої – боролись, буде відбудоване і стане кращим.

«Лише на площі серед міста,
Де знову гарно, знову чисто,
Де тихо так і мирно так,

Стоїть із мармуру літак» [Чернишенко, 2022], – і як би сумно ці слова не звучали, вони є свідченням того, що герої не вмирають, а залишаються з нами назавжди!

Листи на війну. Діти пишуть солдатам / Letters on the War. Children Write to Soldiers [Листи, 2015]. Це книга – картинка, яка вийшла друком у видавництві «Братське» 2015 р. Вона проілюстрована малюнками-листами дітей, які надсилали їх воїнам, захисникам України, на Схід. У них простежується зрілість «маленької людини» та її усвідомлення навколишнього світу. Часто забуваємо, що дитяча література для дорослих є так званою відправною точкою до обговорення з дітьми важливих, а іноді й складних питань, що зазвичай зачіпають емоції, а не інтелект. Дане видання є свідченням того, що діти теж можуть читати і обговорювати теми, які ще донедавна вважались «недитячими», тобто про війну і все, що з нею пов'язано. Опубліковані листи зворушують своєю теплотою, щирістю, безкінечною вірою у перемогу. Видавництво «Братське» залишило стилістику написаних листів та листівок незмінною. Оскільки книга – білінгв, тексти перекладені англійською мовою, що сприяє її розповсюдженню та прочитанню й за межами України.

Рис. 3 Листи на війну. Діти пишуть солдатам/ Letters on the War. Children Write to Soldiers

Книга, що вийшла друком у «Видавництві Старого Лева» до повномасштабного вторгнення Росії в Україну, – «Війна, що змінила Рондо» Романи Романишин та Андрія Лесіва (Творча майстерня «Аграфка»). Вона про те, як сама війна змінює нас, про те, як не втратити, а віднайти сенс і наснагу до життя. Автори стверджують, що для перемоги у війні потрібно об'єднатись, бо мета у всіх спільна і єдина – допомогти врятувати Рондо. Бо до війни «... Рондо, було особливим. Повітря там було чисте і прозоре, ніби зіткане з найтоншого світла. А всі мешканці, незвичайні й дуже тендітні..., плекали сади і парки, будували химерні будинки..., любили співати, малювати, писати вірші. І тишилися тому, що живуть у Рондо» [Романишин, 2015]. Рондо – це своєрідний символ єдності, бо що може бути більш цілісним, ніж коло (rondo з італійської означає «коло»). У місті жили неймовірні істоти, кожен своїм власним безтурботним життям. Можливо, через власну безтурботність до них і прийшла зовнішня агресія. «Це був звичайний день у Рондо. Мешканці поспішали кожен у своїх справах... Все було як завжди...», але «раптом усе стихло. а тоді настороженим шепотом прокотилось: У НАШЕ МІСТО ЙДЕ ВІЙНА...» [Романишин, 2015]. Люди за жодних обставин не хотіли помічати зло, що на них насувалось, але воно прийшло і до них, і до їхнього міста, яке змінила ВІЙНА: «З гуркотом і скреготом сунула в напрямку міста, несучи зі собою руїни, безлад і суцільну темряву. Все, до чого торкалася, зникало в густій непроглядній пільмі». І змінила вона трьох друзів: Данка, Зірку, Фабіяна, які пройшли війну разом і у яких залишились не лише сумні спогади, а й рани на тілі. Вони об'єдналися, щоб разом вести протистояння, докладали максимум зусиль, щоб врятувати Рондо, «вони намагалися заговорити з нею, просили її піти геть» [Романишин, 2015]. Але війна «не мала серця», вона «торкнулася кожного» і на всіх залишила рани. Тож потрібно об'єднатися, збудувати велику «машину Світла», яка врятує місто і співочі квіти знову заспівають. Ця історія доводить, що навіть найтендітніші створіння можуть вистояти і перемогти зло, у даному випадку зло – це війна.

Рис. 4 Із книги «Війна, що змінила Рондо» Р. Романишин, А. Лесів

Ця історія є однією з тих, завдяки якій ми маємо змогу з дітьми обговорити тему війни, те, що вона триває зараз в Україні. Розвиток подій у ній представлений у формі фантастичної історії, її чарівність – обнадіює, дає читачу чи слухачу оптимізм, віру в перемогу і переможців. Бо для перемоги потрібна єдність нації. Романа Романишин та Андрій Лесів (Творча майстерня «Аґрафка» створює чудові видання, які можна віднести до артоб'єктів). Їхній стиль уже давно впізнаваний в Україні і за її межами, що і доводить естетика видання «Війна, що змінила Рондо». Надзвичайно вражаючим є і саме оформлення книги, ілюстративний матеріал, що дуже вдало доповнює текст і надає читачу можливість краще його розуміти, дофантазувати розгортання сюжету по-своєму.

Оскільки війна не має приналежності до певної національності, «Війна, що змінила Рондо» буде близькою не лише для українського читача, а й для прочитання в усьому світі. У 2015 році, після виходу в світ, вона одразу ж стала популярною не лише в Україні, а й за її межами, отримала низку нагород, зокрема, була одним із переможців Bologna Ragazzi Award 2015. За інформацією сайту «Видавництва Старого Лева», права на видання книги продано у сім країн світу. Незабаром твір буде опубліковано у Литві (Baltų lankų), Норвегії (Magikon Forlag), Японії (Bronze Publishing), Естонії (Draakon & Kuu), Німеччині (Gerstenberg), Греції (Aiolos Books) та Латвії (Liels un Mazs). «Війна, що змінила Рондо» вже видана у Франції, Італії, Словаччині, Польщі, Вірменії, США та інших країнах [Війна].

Польське «Видавництво Література» започаткувало серію книг під назвою «Війни дорослих – історії дітей», що ознайомлюють дітей різного віку із темою війни. Ця серія була створена 2010 року разом Варшавським музеєм повстання. Історії про війну написані у доступній формі, зрозумілій як дорослим, так і дітям, дають змогу осягнути читачам гірку дійсність людей, які були закинуті долею у лихоліття війни.

Втішним є факт, що перша леді України Олена Зеленська ініціювала проєкт «Українська книжкова полицка» разом з Міністерством закордонних справ, Міністерством культури та інформаційної політики, державною установою «Український інститут книги», посольствами України. Його підтримали у 10 країнах світу. Він передбачає поширення української літератури в оригіналі та перекладах у бібліотеках світу [У межах].

Можемо зробити висновок, що книги про війну, а головню дитячі, потрібно видавати, особливо в часі війни. І не зволікати. Бо українські діти читають навіть у бомбосховищах. Видання про війну уже займають чільне місце в сучасній українській художній літературі, з кожним роком їх стає все більше і більше, і дитяче книговидавництво цьому не виняток. В Україні все частіше ми маємо змогу купувати якісну дитячу літературу завдяки присутності на книжковому ринку великих і відомих видавництв, таких як: «Видавництво Старого Лева», «Артбукс», «Балтія-Друк», «Джура», «Братське», «Віват», «Ранок» і ін., видана література яких містить чималу кількість позицій на тему війни, АТО, Майдану.

Бо війна – це історія, що «пишеться» сьогодні. І сучасні діти є її очевидцями. Тому книговидавництво для цієї вікової категорії дасть змогу пояснити і зрозуміти поняття війни, жертвовності та інших чеснот захисника нашої країни, дасть змогу сформувати в уяві його образ. Оскільки війна триває у режимі реального часу, дітям стане зрозуміло, чому певні причини призводять до відповідних наслідків. Адже зображення цього означає їх важливість і справжність у боротьбі за незалежність України. Патріотичність книг про війну і на тему війни – це їх вагома перевага серед інших видань, бо така література формує національну ідентичність, любов та шану до своєї Батьківщини, патріотичні настрої. Така дитяча література є не тільки елементом, а й чинником світоглядно-формуючого та військово-патріотичного виховання в Україні.

Список літератури

1. «Війна, що змінила Рондо» вийде у семи країнах світу! URL: <https://starylev.com.ua/news/viy-na-shho-zminy-la-rondo-vyyde-u-semy-krayinax-svitu>
2. Листи на війну. Діти пишуть солдатам / Letters on the War. Children Write to Soldiers. Книжка-білінґва / Упор. В. Вздольська, О. Луцєвська; худож. О. Старанчук. К.: Братське, 2015. 24 с.: іл.
3. Поташнікова Р. Шлях українського воїна. К.: Балтія-Друк, 2020. 112 с.
4. Романишин Р., Лєсєв А. Війна, що змінила Рондо. Львів: Видавництво Старого Лева, 2015. 40 с.
5. У межах ініціативи Олени Зеленської в бібліотеках Європи відкриваються «Українські книжкові полицки». URL: <https://www.president.gov.ua/news/u-mezhah-iniciativ-oleni-zelenskoyi-v-bibliotekah-yevropi-v-76317>

6. Чернишенко В. *Битва за місто / Ілюстрації: Тетяна Копитова*. Київ: Artbooks, 2022. 36 с.
7. Огар Е. *Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки*. Львів: Az-Art, 2002. 160 с.
8. Славова М. *Попелюшка літератури. Теоретичні аспекти літератури для дітей* Київ: ІПЦ «Київський університет», 2002. 81 с.
9. Славова М. *Волшебное зеркало детства: статьи о детской литературе*. Київ: Издательско-полигр. центр «Киевский университет», 2002, 92 с.

References

1. «Viina, shcho zminyla Rondo» vyjde u semy krainakh svitu! [«The war that changed Rondo@ will be released in seven countries of the world!】 URL: <https://starylev.com.ua/news/viyna-shho-zminyla-rondo-vyyde-u-semy-krayinax-svitu>
2. Lysty na viinu. Dity pyshut soldatam [Letters on the War. Children Write to Soldiers]. Knyzhka-bilinhva / Upor. V. Vzdulska, O. Lushchevska; khudozh. O.Staranchuk. K.: Bratske, 2015. 24 s.: il.
3. Potashnikova R. Shliakh ukrainskoho voina [The path of the Ukrainian warrior]. K.: Baltiia-Druk, 2020. 112 s.
4. Romanyshyn R., Lesiv A. Viina, shcho zminyla Rondo [The War That Changed Rondo]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva, 2015. 40 s.
5. U mezhakh initsiatyvy Oleny Zelenskoï v bibliotekakh Yevropy vidkryvaiutsia «Ukrainski knyzhkovi polychky» [Within the framework of Olena Zelenska's initiative, «Ukrainian bookshelves» are being opened in European libraries]. URL: <https://www.president.gov.ua/news/u-mezhah-iniciativi-oleni-zelenskoyi-v-bibliotekah-yevropi-v-76317>
6. Chernyshenko V. *Bytva za misto [Battle for the city] / Iliustratsii: Tetiana Kopytova*. Kyiv: Artbooks, 2022. 36 s.
7. Ohar E. *Dytiacha knyha: problemy vydavnychoi pidhotovky [Children's book: problems of publishing preparation]*. Lviv: Az-Art, 2002. 160 s.
8. Slavova M. *Popeliushka literatury. Teoretychni aspekty literatury dlia ditei [Cinderella of literature. Theoretical aspects of literature for children]*. Kyiv: IPTs «Kyivskiy universytet», 2002. 81 s.
9. Славова М. *Славова М. Волшебное зеркало детства: статьи о детской литературе [The magic mirror of childhood: articles on children's literature]*. Kyiv: Yzdatelsko-polyhr. tsentr «Kyeviskiy unyversytet», 2002, 92 s.